

Тема заходу: *Ой пісня та кохана, То рідні слова.*

Од їх аж мліє серденько, Палає голова.

(Б.Д.Грінченко)

Упорядники:

Валентина Сокальська,

Тетяна Павловська-Єжова, викладачі

Університетського коледжу Київського

університету імені Бориса Грінченка.

Мета заходу: познайомити студентів з громадською діяльністю Бориса Грінченка, з його чудовими поезіями, кращими музичними зразками українських композиторів – сучасників Бориса Грінченка, історією розвитку української музичної культури того періоду; реалізація просвітницько-виховної функції формування естетичних та патріотичних ідеалів і цінностей майбутніх учителів, їхнього художнього мислення.

*«Коли хочеш ти добро зробити, -
Поспішай його робити швидше,
Поки є його чинити сила...»*

Б. Д. Грінченко.

Перебіг заходу

I ведуча:

Мовби чарами повитий до безсмертної мети

Йшов він впертий, працюючий. Падав... знов вставав іти

Всі свої найкращі сили, гарт душі, усе, що знав,-

З ранніх літ і до могили він на працю віддавав.

(М. Чернявський)

II ведуча:

Борис Дмитрович Грінченко – видатний письменник, педагог, мовознавець, перекладач, вчений-філолог, літературний критик і публіцист, фольклорист, етнограф і громадський діяч.

Прогресивні, новаторські та далекоглядні ідеї Б.Грінченка є актуальними і нині для всіх, хто живе в Україні ХХІ століття.

І ведуча:

Великий українець Борис Грінченко жив і творив в епоху, яка була однією з найтрагічніших в історії нашої культури. Забороні підлягали книжки з історичної тематики і навіть українські книжки для дітей. Заборонялося вживання слів «Запорізька Січ», «козак», «воля», «Україна», йшлося про формування спільноти без національного чуття і коріння. Найбільшого утиску зазнала українська мова.

Б.Д. Грінченко

II ведуча:

Убогії ниви.

Убогії ниви, убогії села,
Убогий, обшарпаний люд,
Смутні картини, смутні-невеселі,
А інших не знайдеш ти тут.

Не став би дивитись, схотів би забути,
Так сили забути нема:
То - рідні села, то - рідні люди,
То наша Вкраїна сама!..

Б.Грінченко.

Звучить «Елегія» М. Лисенка.

І ведуча:

Мова стала найпершим ворогом імперії, адже ті, які навчились читати

українською навіть «Святе письмо», — тим самим стали небезпечними для імперії. Ті поодинокі твори, яким вдавалось прорватися через цензуру ні в Україні, ні в Росії не знаходили видавців. Зневір'я охопило людей до письменства причетних і одні замовкали надовго, другі ж подалися з своїми творами до Галичини.

II ведуча: Хай, хто хоче, вірить силі,

І мечеві хилить шию,

І зневірений у правду

Віддає їм всю надію,

I ведуча: Друзі кохані! Серця молодії!

Інше нехай нас єднає:

Тільки на правду складаймо надії:

Правда сама не вмирає.

II ведуча: Друзі кохані! Про світ самий дбати

Будемо ми без упину:

Тільки тоді зможем щастя зазнати,

Світ як осяє країну.

I ведуча: Хай хто, правду занехаяти,

Край свій рідний зневажає

І чужому йде служити,

І за свій його вважає, —

II ведуча: Хай, хто хоче, світ небесний

Дума людям погасити

І у темряву густую

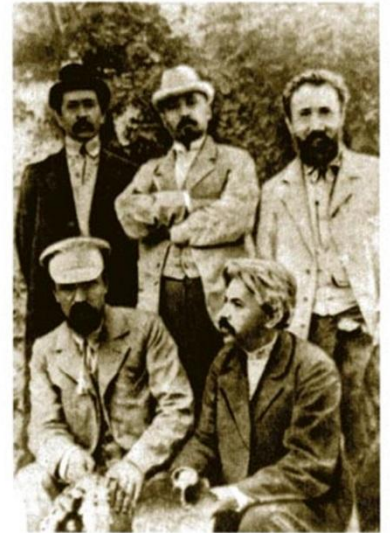
Серце й розум їм повити, —

I ведуча: Друзі кохані! І душу, і тіло

Даймо за край свій єдиний,

Кожнеє слово хай буде в нас діло

Задля своєї країни!

Група українських літераторів.
Зліва направо: (стоять) В.Степаненко, М.Коцюбинський,
В.Грінченко; (сидять) Л.Глібов, В.Самійленко

Звучить «Українська рапсодія» В.Барвінського.

II ведуча:

Маючи псевдонім «Вартовий», Борис Грінченко дійсно три десятиліття стояв на сторожі рідної культури, народу, був прикладом самовідданої праці, громадсько-просвітницької діяльності. Мало хто з діячів української культури міг би сказати про себе, як він:

I ведуча:

Я не скажу, щоб розумом я жив,
Я не скажу, щоб серце в мене спало,
Але його я тяжко пригнітив,
Але йому так волі дав я мало.

Повинність я над все ушанував,
Віддав себе я праці без вагання,
Я йшов туди, де розум посилав...
Знітивши всі до щастя поривання.

Звучить пісня «Бурхливая річка» (муз. А.Верховинця, сл. Б.Грінченка)

II ведуча:

У становленні і розвитку музичного мистецтва, піднесенні української духовної скарбниці до світового рівня велике значення мала творча та просвітницька діяльність композиторів – сучасників і однодумців Бориса Дмитровича Грінченка.

Щільні контакти композиторів з літературним середовищем сприяли розширенню тематики й збагаченню змісту музичних творів. Звернення до художнього доробку видатних українських поетів, письменників позначилося як на загостренні громадянської проблематики, так і появі розмаїття ліричних образів.

***Б.Грінченко,
Л.Українка та ін.***

Звучить укр. нар. пісня «Ой у полі тихий вітер віє».

І ведуча:

Неначе і світ такий гарний здається,
І сонечко з неба блищить,
І пісня дівоча голосно ллється,
І весело лист шепотить,

І дивиться всюди усе так звабливо..
Що тільки б, здається, радів.
На світі весело так та щасливо
Без думки та гадки б ти жив..

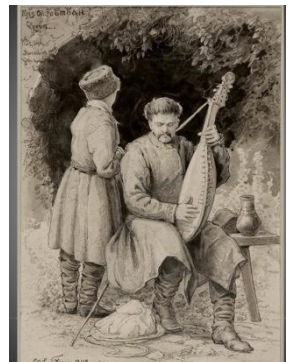
Та здумаєш ти, що ті сльози дівочі
Не співи – ридання сумні,
Що згаснуть од сліз оті карії очі,
І змалку веселі й ясні.

Звучить укр. нар. пісня на сл. Т.Шевченка «Така її доля».

II ведуча:

Серйозних досягнень здобула українська фольклористика у вивченні народного епосу – дум. Їх збирали та широко досліджували в другій половині XIX ст. і філологи, і музиканти.

Велика роль у розшуках українських народних співців належала відомому художнику, знавцеві кобзарської справи, Опанасові Сластіону. З ним пов'язані майже всі записи дум з мелодіями початку XX століття.

О. Сластіон

І ведуча:

На початку 1875 року відомий український народний співак – кобзар Остап Вересай вперше у Петербурзі з величезним піднесенням та натхненням виконав українські народні пісні та думи. Враження від концерту було надзвичайним. З приводу успіху на цьому концерті газета «Новости»

писала: «Вересай як співець володіє величезним талантом. Його спів, що відзначається особливою пристрасстю і глибоким задушевним почуттям, має сильний вплив на слухачів. В його думках, як жива, стоїть Україна, сповнена спогадів про минуле».

Звучить пісня у супроводі бандури «Закувала та сива зозуля» (муз. П. Ніщинського).

II ведуча:

«Шевченкова могила»

Степи простяглися широкі,
Степи простяглися навкруги;
Прославшись до моря стягою,
Дніпро підмива береги.

В степах тих високі могили,
Найвища ж, найбільша одна —
Стоїть над Дніпром ясноводим,
Стоїть і самотня й сумна.

Висока й велика могила!
В могилі спить батько Тарас...
Багато зробив він на світі
І мучивсь багато за нас.

Він рідній віддав Україні
І душу, і серце свої.
Своїми піснями-сльозами
Він виспівав горе її.

I ведуча:

Своїми піснями-сльозами
До правди й любові святих,
До світу ясного науки
Він кликав старих і малих.

За волю до смерті він бився,
За неї життя положив, —
І тихо навіки заснув він
І спить серед рідних степів.

Степи простяглися до моря,
В степах над широким Дніпром
Сумує самотня могила
З високим і білим хрестом.

І тую могилу Велику,
Й того, хто в могилі поліг, —
Уся Україна їх знає
Й повік вона знатиме їх!

(Б.Грінченко)

Звучить пісня «Думи мої» (муз. К.Борисюка, сл. Т. Шевченка).

I ведуча:

Музична творчість на зламі століть характерна розмаїттям індивідуальних стильових почерків. У цій мистецькій галузі діяли представники різних творчих поколінь. Плідно продовжував свою роботу основоположник української композиторської школи Микола Лисенко.

II ведуча:

М. В. Лисенко – центральна постать в історії розвитку музичної культури України, видатний національний композитор, блискучий піаніст, талановитий хоровий диригент, педагог, вчений-фольклорист, активний музично-громадський діяч.

Миколу Лисенка і Бориса Грінченка поєднували близькі творчі і дружні стосунки. Композитор найрішучіше підтримував кандидатуру Б. Грінченка для видавництва славнозвісного «Словаря української мови» (до речі, в помешканні Лисенка і почалася праця письменника над словником. Деякий час після переїзду у 1902 р з Чернігова до Києва Б. Грінченко з дружиною жив у М. Лисенка). Їх поєднувала і спільна діяльність в «Просвіті». Письменник був головою товариства, композитор - дійсним членом. Прогресивними були погляди обох митців на музично-театральне мистецтво, через яке розкривається народіві правда життя, особливості побуту.

М.Лисенко

I ведуча:

І тихая хатиночка
В зеленім садку,
І дівчина вродлива
В квітчастім вінку,
І доленька щаслива—
Де зникло усе?
Чом день по дню минаючи,
Нам лихо несе?

Понурилась хатинонька,
Посохнув садок,
Змарніла вже дівчинонька.
Зів'янув вінок;
А доленьки щасливої
Чи то й не було,
Чи лихо те, мов хвилями,
Її занесло,

В душі журбу посіяло,
Зросило слізьми,
Й без доленьки, без воленьки
Бідуємо ми...
І тільки нам зосталася
Ще пісня сумна.
Нагадує про доленьку
Минулу вона,

І в пісні тій надії всі
І муки свої
Ми вилили, співаючи
Щоденно її.
І поки ще співатимем
Ті муки-пісні,
Не згаснуть нам на доленьку
Надії ясні.

Звучить пісня «Чого вода каламутна?» (муз. Миколи Лисенка)

II ведуча:

Серед визначних творів української музичної культури - опера М. Лисенка «Наталка Полтавка» за п'єсою Івана Котляревського. Головний персонаж опери - полтавська дівчина Наталка, наділена найкращими рисами: розумом, чесністю, скромністю, працьовитістю, щирою вдачею і, звичайно, великою любов'ю до української пісні.

Про співочу вдачу Борис Дмитрович Грінченко сказав так:

I ведуча:

Вона співа — і серця поривання
У згуки ті вона перелива,
Горять огнем безмірного кохання
Її пісень пекучії слова.
Вона співа — і очі молодії
Ясніш од зорь засяли із-під вій...
О, скільки в їх незламної надії,
О, скільки в їх на щастя любих мрій!
Нехай співа, нехай ті співи ллються,
Хай очі ті і сяють, і сміються,
І хай огонь кохання в їх горить!
Нехай співа! Удруге вже така
Не зацвіте весна їй золотая,
Яка цвіте в душі її в цю мить!

Звучить «Пісня Наталки» з опери «Наталка-Полтавка» М. Лисенка.

I ведуча:

Одним із носіїв передових поглядів, провідником у становленні української музичної культури був сучасник Бориса Грінченка Михайло Миколайович Калачевський.

Це – талановитий композитор, піаніст, музично-громадський діяч, засновник українського симфонізму XIX ст., відомий як автор «Української симфонії». У відборі музичних тем та у принципах їх розвитку Калачевський пішов слідом за Миколою Лисенком. І в симфонічній, і в інструментальній музиці він опирався на українські народні теми. Духом нескореності, глибокої любові до українського народу пронизані його твори.

М.Калачевський

Звучить «Ноктюрн» М. Калачевського.

II ведуча:

Український марш.

Гей, ізгадайте, браття-українці,
Чим ми на світі бували,
Як волю нашу, волю народну,
Всі ми гуртом рятували!

Воля, освіта, рівність, братерство
Збудять ізнов Україну, —
Будем за цеє, браття, стояти,
В бої стоять до загину!

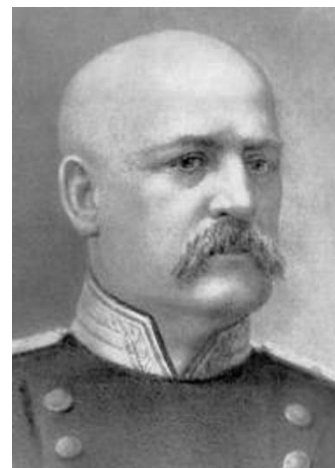
Гей, ізгадайте, знову вставайте:
Рідний народ у неволі —
Будем боротись і працювати,
Щоб нам добитися долі.

Нас не злякають муки-кайдани:
Будемо дужчі за муки, —
Даймо ж на працю для України
Серце, і розум, і руки!

Б.Грінченко.

I ведуча:

Серед українських композиторів - однодумців Бориса Грінченка слід відзначити Миколу Аркаса, керівника «Просвіти» на Миколаївщині. Коло його діяльності було надзвичайно різноманітним. Він є відомим вченим-істориком, автором "Історії України – Русі». М. Аркас і Б. Грінченко часто зустрічались у Києві на публічних лекціях, літературно-музичних вечорах, обговорювали проблеми «Просвіти», підтримували активне листування. Аркас надавав матеріальну допомогу Грінченку для видавництва літературних перекладів.

М. Аркас

В історії музики Микола Аркас відомий як автор опери "Катерина", написаної за однойменною поемою Т. Шевченка.

II ведуча:

Зима

Зима навкруг... Давно вже час
Весні веселій розцвітати,
А все мороз ще давить нас
І не пуска з сумної хати.

Зима навкруг... І де давно
Вже пахнути повинні квіти,
Там сніг лежить, як полотно,
І сонце ще й не дума гріти.

Зима навкруг... Якби не знав,
Що мусить же весна ще бути,
Давно б знесилений упав,
Не перемігши горя й скрути.

Борис Грінченко

Звучить Друга рапсодія М. Лисенка «Думка – Шумка».

I ведуча:

В оточенні Б. Грінченка творила і плеяда молодих митців: Микола Леонтович, Кирило Стеценко, Яків Степовий, Олександр Кошиць, Станіслав Людкевич та ін. Вони розвивали естетичні настанови Лисенка, прокладали нові шляхи розвитку українського музичного мистецтва.

II ведуча:

Кирило Григорович Стеценко - класик української музики, послідовник М. Лисенка. Освіту здобув у духовній школі, а потім семінарії. Разом з іншими семінаристами Стеценко брав участь у хорових подорожах Лисенка по Україні. Зустріч з Лисенком, спільна робота в хорових колективах стали важливою подією в житті молодого музиканта. Не дивно, що перші його хорові твори, написані на слова Бориса Грінченка «Бурлака» і «Могила», зазнали значного впливу творчості М. Лисенка. Згодом творчий шлях К. Стеценка засвідчує самостійний підхід до розв'язання мистецьких завдань, а одним з найбагатших джерел, що живили творчість композитора, була українська пісня.

К. Стеценко

I ведуча:

Вечір

На землю вже тихий
Скрізь вечір лягає;
З високого неба
Вже місяць сіяє;

Затихла і пташка,
І людська розмова
Мовчить, не шепоче
Зелена діброва.

І в мене на серці
Так тихо все стало,
Немовби те серце
Заснуло і спало...

Звучить «Вечірня пісня» (муз. К. Стеценка, сл. В. Самійленка).

II ведуча:

На слова Б. Грінченка Стеценком написані солоспіви «І тихая хатинонька», «Квітчані сльози», «Ой чого ти, дівчино, та й засумувала», а також за його казкою створена дитяча опера «Лисичка, Котик і Півник».

I ведуча:

«Квітчані сльози» - один з найкращих солоспівів. В ньому композитор користується «улюбленим прийомом контрасту: світла ідеалістична картина природи протиставлена злигодням життя дискримінованої української інтелігенції».

Звучить солоспів «Квітчані сльози» (муз. К. Стеценка, сл. Б.Грінченка).

II ведуча:

Степовий (Якименко) Яків Степанович належить до когорти українських композиторів, які гідно представляють демократичну вітчизняну культуру. Здобув блискучу музичну освіту. У 12 років був зарахований до Придворної співацької капели, пізніше закінчив Петербурзьку консерваторію. Помітне місце в українській музиці посіли фортепіанні твори Степового, образно-інтонаційна будова більшості яких пов'язана з українською пісенністю.

Я. Степовий

I ведуча:

Я тут сам стою,— нікого
Я не бачу навкруги:
Степ та небо... і могучий
Дніпр хлюпоще в береги.
У просторі осайному
Самотині радий я:
І вільніше, і щиріше
Лине пісня тут моя.
Я стою собі й співаю
І байдуже тут мені,

Чи хто чує, чи не чує
З серця вирвані пісні.
Там гризуться в світі люди,
Там реве базар гучний,
Сам я тут, і в самотині
Спів вільніший голосний.
Вільно, любо!.. Навкруг мене
Небо, степ, Дніпро старий...
І завітчані зринають
Таємниці дивних мрій...

Звучить «Маленька поема» Я. Степового.

II ведуча:

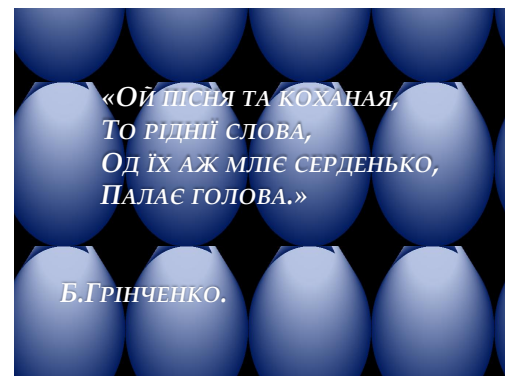
Вершиною розвитку жанру обробок українських народних пісень вважається творчість Миколи Дмитровича Леонтовича. Самобутнє обдарування митця, любов до української пісні спонукали його зосередити свої творчі зусилля переважно на аранжуванні народної пісні, досягши в цьому справжніх мистецьких вершин.

Кожна обробка народної пісні у М. Леонтовича є розгорнутим, професійно завершеним мистецьким твором, насиченим нерідко глибоким драматизмом.

М. Леонтович

Звучить хоровий твір «Ой сивая зозуленька» в обробці М.Леонтовича

I ведуча:

Обробка народної пісні стала жанром плідних художніх концепцій, творчого натхнення, глибоких художніх узагальнень. Це піднесло жанр на небувалу височінь, утворило той мистецький скарб, який успадкували композитори наступних поколінь.

II ведуча:

Спільнота демократичної інтелігенції, до якої належали провідні українські композитори, керуючись ідеями Бориса Грінченка, створила високу національну культуру, виробила оригінальний світогляд, втілила свої ідеали. Співвітчизники по праву вважали Бориса Дмитровича Грінченка справжнім провідником українського націоналізму, голосом совісті українства.

I ведуча:

Місія Бориса Грінченка, істинного просвітителя українського народу не завершилась по його смерті. Після довгих років забуття він знову повернувся до нас з великою інтелігентністю своєї душі, винятковою працездатністю, щирим бажанням, щоб і завдяки його зусиллям цей складний, суперечливий світ став трохи кращим.

***Пам'ятник
Б.Грінченку
в Києві***

II ведуча:

До тих, що зостануться

Кому я потьмарив чи болем, чи журбою
В його житті дні, роки чи хвилини, —
Простіть мені за те, що й я тяжкою
Скорботою платив в страшні години
За право тільки жить, не вмерти серед бою!

За те мене простіть, що в наші дні похмурі
Боявся я рабом нікчемним бути,
Що не ховався лякливо серед бурі,
Що йшов туди, де гуркіт праці чути,
Що камінь єсть і мій у нашім спільнім мурі.

За те простіть, що я, мов хмарка у просторі,
Пролину й більш не буду вас тьмарити,
В невідомому розвіявшись морі, —
Ви ж будете огнем життя світити
І вам сіятимуть з блакиті рідні зорі.

Б. Грінченко

Хорове виконання. «Дніпро реве» (муз. Дениса Січинського, сл.
Б.Грінченка)

Список використаної літератури:

1. Грінченко Б.Д. Твори: в 2 т.// Борис Грінченко. – К.: Наукова думка, 1990-1991.
2. Українська муза. Поетична антологія. Вип.5. – К.: АТ «Обереги». 1993. – 56 с.
3. Грінченко Б.Д. Зернятка: Вірші, поеми, оповідання. Упорядник В.В.Яременко. К.: Веселка, 1989. – 272 с.
4. Грінченко Б. Д. Листи з України Наддніпрянської // Грінченко Б. – Драгоманов М. Діалог про українську національну справу. – К.: Ін-т укр. археографії НАНУ, 1994. – с.35 – 145.
5. Історія української музики. Редактор М. М. Гордійчук Т.2 – К.: Наукова думка, 1989. - 464 с.
6. Корній Л. П. Історія української музики. Частина 3. Видавництво МП Коць, Київ - Нью-Йорк, 2001. - 480 с.
7. Лавров Ф. І. Кобзар Остап Вересай. - К.: АН УРСР, 1955.-100 с.
8. Стеценко К. Спогади, листи, матеріали. – К.: Музична Україна, 1981. – 480 с.
9. Пархоменко Л. О. Кирило Стеценко. - К.: Музична Україна, 2009. – 392с.
10. Чикаленко Є. Х. Спогади. 1861-1907. – Нью-Йорк, 1955. - 504 с.

Сокальська Валентина Феліксівна

Павловська-Єжова Тетяна Андріївна

Тел.: (098)2251830

e-mail: vfs2007@ukr.net